

MARTYNAS BRAKAS

(1907–2000)

Viena iškiliausių Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto visuomeninio ir politinio gyvenimo figūrų. Istorinių aplinkybių išsviestas iš gimtinės į užjūrius, visą savo sąmoningą gyvenimą paskyrė Mažosios Lietuvos atminimo gaivinimui ir pripažinimui pasaulyje.

Šiame leidinyje spausdinama jo *Autobiografija*, spėjama, yra parašyta Martynui Brakui gyvenant Sioux Fallse, JAV, 9-ojo dešimtmečio viduryje. Tekstas spausdintas angliško alfabeto mašinėle, baltiškuosius raidžių simbolius autorius rūpestingai pažymėjo pats savo ranka. Originalas saugomas Amerikos lietuvių kultūros archyve (ALKA) Putname, Martyno Brako archyve; čia publikuojama skenuota kopija.

AUTOBIOGRAFIJA

Gimiau 1907 X 30 Jankaičių kaime Mažosios Lietuvos pačioj siaurėj visai arti paslaptingos carinės Rusijos sienos. Uzaugau ne kaimo idilijoje, bet Klaipėdos mieste, į kuri tėvai išsikėlė, ūki pardavė 1911 m.

Mano galvosena formavo ir gyvenimo eigą veikė labiausiai šie trys faktoriai:

1. Stiprus šeimoj įgytas lietuviškumo išsąmoninimas. Į vispusiską vokiskume įtaką anksti įpratau reaguoti savo tautinio identiteto vidiniu apgynimu - akivaizdoje kitų lietuviškos kilmės tautiečių "praktiško" politinio veikiau mesti lietuviškumą negu jungtis į kovą už jį. Visada jaučiaus esąs narys anos garbingos mažumos, kuriai buvo lemta plaukti prieš nuolat didėjančios vokiskos daugumos srovę. Visa tai ypatingai manyje reiškesi ir dėlto, kad buvau šeimos "nykstukas": brolio Adomo gimimo metai - 1886, sesers Marinkės - 1889 ir brolio Jono 1892.

2. Klaipėdos uostamiesčio geografinė padėtis sukretė iš ramaus kaimo vos atsikėlusio galvosena visokiais veik beime, veik smalsą sukeliančiais įvykiais. nuo pat Pirmojo pasaulinio karo pradžios 1914 m. Karas iš karto suardė šeimos prieglobstį, abu broliu išsaukęs į karo frontus. Užėjo visokios karo meto bėdos, iš kurių siurpulingiausia buvo rusų kazokų staigus išbriovimas į miestą, pirmą kartą parodęs tik meilę patyrusiam berniukui, jog žmogus gali būti ir bestija.

Karo pasekmės nesiliovė užkretusios Klaipėda nei karui pasibaigus. 1920 m. atsikėlė iš tolimos Prancūzijos prancūziška įgula. Uoste émė lankyti ne tik prancūzų, bet ir anglų karo laivai, mūsų jaunuolių dėmesį atkreipė į savo keistus, naikinimui skirtus prietaisus. O tada, 1923 m. matėm, kaip anie prancūzai, atrode tokie galingi, buvo išvaryti lietuvių sukilėlių, peržengusių atsikūrusios Lietuvos valstybės sieną be didelių grėsmingų pabūklų ir be masinių susisaudymų su savo svetimais priešais.

Visi šie perygyvenimai ir išpūdžiai jaunuoliui anksti leido suprasti, jog jo teviškė nėra kokia tai ramybė ir taikingumu apdovanota užkampinė sala, bet, anaipatol, krastas, kurio gyvenimo sąlygos priklauso kokiu tai steouklingu būdu nuo vyksmų tolimuose užsieniuose.

3. Kaip ir kitiems mano amžininkams, taip ir man mokykla buvo veiksminga institucija akiraciams plėstis. Lankydamas vokiską gimnaziją per devynerius metus, visiems buvau žinomas kaip lietuvis, tačiau jokios diskriminacijos ar paniekos nei iš mokinių, nei iš mokytojų pusės nepatyrėm. Mano tėviškos istorija buvo dėstoma be jokių vokiskume išliaupsinimų: anaipatol: nebuvo mums nuslėpta, kada ir kokiu būdu mūsų tėviškė buvo suvokietinta ir sukrikščioninta. (Kurį laiką istorija dėstė Vydūno brolis.) Nežiūrint mieste siaip

dažnai prasiskverbiančio aštraus tautinio antagonizmo, gimnazijoje reiškesi tautinė tolerancija, kurios ryškiausiu reprezentantu buvo kaip tik vokiečių kalbos ir literatūros profesorius Regehr, pats pramokęs lietuvių kalbos ir mane laiks nuo laiko pasikvietęs į savo namus, kad jam padėčiau susidoroti su lietuvių kalbos tarenos sunkumais. Tokia mokymo atmosfera veikė ir mano lietuvišką patriotizmą; jis niekad neišsiliejo į beribi sovinizmą.

Gimnazijos dėstomų dalykų programa buvo humanitarinė, didelė reikšmė buvo teikiama svetimų kalbų dėstymui ir tuomi savaimė kitų tautų ir jų būsenos pažinimui. Mano vaizduotę lygiagrečiai stipriai veikė ir geografija; mano herojai buvo visokie garsūs kitų žemių tyrinėtojai ir jūrų pavojų mugalėtojai. Net ir šiandien negaliu išsiskinti, kokia ilgesio jėga mane vertė įsiskirti būdu, kaip iš užkampio išsprukti į viliojančias kitų kraštų tolimas platumas.

1923 m. padariau sprendimą; pirma tinkama proga "užsimisteriuoti" jūr-laivyje; laukiau, čemodaną jau susidėjęs, ko gražiausio ir didžiausio. Bet brolio Adomo mintis, jog gimnazijos nebaigęs, liksiu tik paprastu matrosu, gi, gaves brandos atestatą, galėsiu tapti net kapitomu, manęs ne tiek itikino, kad savo planą mesčiau tuojau, bet vistiek suvilioje reikalą pergalvoti.

Taip man dėsiant, anas ilgesys, lyg kokios likimo išdaigos varomas, netrukus išsipildė visai kitokiu būdu.

Sekanciu metu pavasari iš Kauno Klaipėdon valtimi atplaukė būrys jūrų skautų. Susipažinę greit supratom, kad mus jungė tas pats jūreiviškas veržlumas. Suzavėjo mane ir skautybės idealai, ypatingai ir jos pasaulinio masto susiorganizavimas. Svečių prasomas, mielai sutikau Klaipėdoj steigti jūrų skautų padalinį. Į skautų eiles greit išijungė, tų pačių idejų pagauti, keli artimi mano draugai klaipėdiškiai. Ir netrukus prasidėjo mūsų kelionės į užsienius.

Jau tų pačių metų vasarą dalyvavau pasauliniame skautų jamboree Danijoje. Po metų Rygoje aplankė Latvijos lietuvių skautus, ir vėliau, jau išigiję tikrą jūrlaivi "Budi", nuplaukėm į Liepoją ir Gotlandą, o 1927 m., jau baigęs gimnaziją, atstovavau Lietuvos jūrų skautijai jūrų skautų jamboree Danijoje ir vėl...

Ši kelionė pakeitė visus mano gyvenimo planus iš pagrindų. Kopenhagoje susipažinau su Danijos skaute, pagavusia iš pirmo žvilgsnio jaunuolio gilią simpatiją ir sužadinusią jo širdies liepsnojimą. Abipusiai ryšiai, taip netikėtai ir priuolamai užmegsti, stiprėjo ir gilėjo; jie tapo pastovūs ir liko nepertaukiami iki šiai dienai!

1927 m. rudenį pradėjau ruošti akademiškai profesijai. Londono universitete studijavęs ekonomiją du trimestru, grįžau ir dirbau bankuose. 1929 m., gavęs valstybinę stipendiją, vykau Vokietijon studijuoti teisę, kad igyčiau kvalifikacijos dirbti Klaipėdos Krašte autonominėj jurisdikcijoj. Išlaikęs 1934 m. pavasarį prie Kielio Oberlandesgerichto komisijos pirmuosius valstybinius (referendaro) egzaminus ir, po trijų metų teisminės praktikos Klaipėdos Krašte teismuose, 1938 m. pavasarį išlaikęs ir reikalingus antruosius valstybinius (asesoriaus) egzaminus, Klaipėdos Krašto Direktorijos buvau paskirtas Klaipėdos Apygardos Teismo pagalbinu teiseju.

^{tu}Vos grįžęs iš Vokietijos, buvau pakviestas dėstyti prekybos teisę kaip tik laiku Klaipėdoj įsteigtame Prekybos Institute.

Tokiu būdu išgijęs šioki toki pragyvenimo pagrindą, 1935 m. pavasarį nuvykau Kopenhagon, kad parsivesčiau savo sužadėtinę kaip žmoną ir iš gyvenimo bendrakeleivę. Gunhildė, patekusi patriotiskai nusiteikusioj šeimos aplinkoj, pradžioj sukėlė nemažą sensaciją. Bet ji visus nustebino savo lietuvių kalbos pagrindų geru mokėjimu. (Ją buvo mokinęs garsusis Kopenhagos universiteto profesorius-lingvistas L. Hjelmslev, tobulai kalbėjęs ir lietuviškai.) Studijavusi ir gyvenusi kelis metus Prancūzijoje ir mokėdama lengvai susikalbėti ir vokiškai, ji greit tapo mūsų mažlietuviško ratelio mėgiama narė - juo labiau kad ji prigimtu savo būdo skaidrumu sugebėjo ^{buvo mano} užmegti draugiškus ryšius su visais, kurie su ja susipažino arčiau.

Gunhildė neikainuojamas moralinis ramstis, kai, vietoje ramaus ir laimingo teisejo ir mokytojo gyvenimo, susilaukėm jo pagrindus radikalai sukrėtusios permainos.

Teiseju man teko būti tik iki 1938 m. galo, kai Lietuva, politinių įvykių Vokietijojej verčiama, turėjo pakeisti Klaipėdos Krašto gubernatūros, Lietuvos suverenumą saugojančio organo, asmeninį sąstatą. Gubernatorium naujai paskirto V. Gailliaus buvau pakviestas užimti gubernatūros teisinio patarėjo postą. Savo pareigas pradėjau eiti 1939 m. sausio 1. Ši data ženkliu ne tik mano teisinės profesijos, bet ir aplanai viso mano gyvenimo pagrindinį posūkį.

Pasidavęs iki tos datos savo tėviskės ir visos Lietuvos sviesios ateities perspektyvoms ir pasventęs visa dešimtmetį profesionaliam pasiruošimui, kad galėčiau tarnauti jos gerovei, nuo anos datos patekau Lietuvos suverenumo griuvimo liudytojo ir aukos padėtyje. Šių dienų akimis žiūrint, tai buvo ne kas kita kaip pradžia nesulaikomo lietuvių tautos laisvės grovimo proceso, samoningai vykdomo svetimų plesikiškų jėgų.

Gubernatūros patarėju išbuvau nei tris mėnesius. Po Austrijos ir Čekoslovakijos smurtu įvykdyto įjungimo į Hitlerio palaipeniui didinamą Reichą niekam negalėjo būti paslėptis, jog to paties likimo susilauks ir Klaipėdos Kraštas. Tai buvo tik laiko klausimas. Lietuva nebeįstengė ten sudrausti vokiškų nacių kovos vienetų išsigalėjimo gatvėse ir autonominių organų patekimo į jų iš Berlyno diriguojamą, prieš Lietuvą nukreiptą, "Faustrecht".

Gubernatoriui ir jo padėjėjams nieko kito neliko kaip tik stebėti Lietuvos valstybinės galios suirimą. Mūsų bejėgiškumą lydėjo - mums tada nesuprantamas - Lietuvos vyriausybės visiškas pasyvumas: jokių iš jos instrukcijų, net nei švelnių "diplomatinių" užuominų, kaip elgtis ir imtis atsargumo priemonių, kol dar buvo laiko iki neišvengiamos, visų pramatomos katastrofos. Tenkintis tegalėjom tik visokiais iš šalies sklindančiais gandais.

Kai galiausiai kovo 22 dienos rytą radiofonai pranešė, kad Lietuvos ir Vokietijos vyriausybės susitarusios dėl Klaipėdos Krašto atidavimo Vokietijai ir krašto perleidimo jau tą pačią dieną, žinojom, jog gubernatūros įstaiga jau likviduota.

Gubernatoriui ir kitiems jo padėjėjams tuojau išvykus į Lietuvą, likau Klaipėdoje juridinės savo egzistencijos netekusios įstaigos paskutiniu reprezentantu-statistu. Šis tik laikinis laikotarpis pasibaigė, kai Klaipėdoje išikūrė Lietuvos Generalinis Konsulatas, oficialiai ženklinais mano tėviškos skaudū nuslydima į Lietuvos, taigi dabar tartum svetimos valstybės, nieko gero nežadancia tolimesniu įvykių saranga.

Sekė visa eilė derybų tarp Lietuvos ir Vokietijos dėl suformulavimo visokių naujai padėčiai pritaikomų tarpvalstybinių sutarčių.

Anojo kovo 22 d. sutartyje buvo Lietuvai numatyta laisva zona Klaipėdos uoste. Derybose dėl jos ikūrimo teko dalyvauti ir man. Buvau Lietuvos delegacijos vienas iš narių ir pagaliau, kai laisvoji zona galėjo pradėti veikti, jos direktorius.

Atitinkama laisvojo uosto sutartis buvo pasirašyta jau gegužės 20, tačiau ratifikacijos dokumentais pasikeista tik lapkričio 2, o pats uostas, išnuomotas specialiai įsteigta Klaipėdos Uosto Bendrovei 99-iems metams, formaliai buvo atidarytas tik kitų metų pradžioje. Derybos tęsėsi taip ilgai dėlto, kad derybininkams nebuvo lengva surašti tokiam naujoviškam kūriniui tinkamiausia veiklos formą.

Laisvoji zona iš viso gimė ne po laiminga žvaigžde. Deryboms tebeeinant, Europos politinis dangus ėmė taip grėsmingai niuktis, kad ilgas derybininkų darbas galėjo likti bergėdžiu. Jie tai ir patys aiškiai matė.

1939 m. rugpiūčio viduryj grįžau iš Berlyne vykusiu derybų į Kauną per Varšuvą, kartu su inž. J. Augustaiciu, delegacijos kitu nariu, kuris miestą pažinojo iš ankstyvesnių apsilankymų. Viliojo mudu galimybė apsižvalgyti sostinėje krašto, kuriam grėse liūdnas likimas. Iš spaudos žinojome, kad Hitleris kėsinosi užgrobti Lenkiją, o pakeliui iš Berlyno net ir savo akimis matėm, kaip jau judėjo vokiečių kariuomenės daliniai link naujos jo agresijos arkos.

Varšuvoje mudu dar spejova skaniai pavalgyti ištaigingame restorane - kiek atsimenu, Simon ir Stecki vadinamame - kuriame radosi ir geriausių likerų krautuvis. Nusipirkau butelį pačio brangiausio - "starka litewska", pasizadėdamas sau ir savo žmonai, kad jai skirtas lauktuves neatkimsim tol,

1. kol ne Lenkija po gresiančio jai karo, kurio laimėti ji neįstengs,
2. kol ne Lietuva, į kurios laisvę jau tada tykojo, visiems nesunkiai pramatant, Hitlerio žygio toks pat gobsus partneris - Stalinas, ir
3. kol ne abu kraštai, po juos ištiksiančių katastrofų, bus iš karo griuvusių laimingai vėl iškile į laisvę ir atstatę savo valstybių suvereninį gyvenimą.

(Tegul bus man leista, bent skliausteliuose, įterpti, jog anas butelis, sveikas ir neatkimštas, randasi ir šiandien dar mano buveinėje Pietų Dakotoje, po lengvai galėjusio jį sutriušinti bastymosi per Antrojo pasaulinio karo suardyta Rytų Europą ir emigravimo tolimon Amerikon. Šiameista ir trapią kelionę lydėjo nepalaužiama mano viltis, kuria kai kas galėtų apjuokti kaip apmaudingo pakarucklio paskutinį pasisposavimą - vokišką "Galgenhumor". Tačiau atsiminti reikia, jog visokių tyromų kitoms tautoms numatytos kartuves visada būna tik laikinės ir anksčiau ar vėliau pragaistas Hitlerio jau dingo, dings ir Stalininės...)

Varšuvoj ramtytos katastrofos Lenkija ištiko 1939 rugsėjo 1 d., o Lietuvą 1940 birželio 15 d.

Ana sukrėtė visą Europą nauju karu. Ji tokiu būdu suardė Lietuvos eksporto bei importo prekybą ir atėmė Klaipėdos laisvo uosto zoni galimybę išvystyti jai numatytą veiklą. Zona, galima sakyti, liko tik tarsi išprievertavimu negyvai gimusiu kūdikiu.

O antroji katastrofa, sugriovusi Lietuvos nepriklausomybę, baigėsi zonos formaliu išardymu. Sov. Sąjunga, laikydama save Lietuvos valstybės įpėdiniu visais atžilgiais, reikalavo iš Vokietijos, kad ji jai perleistų Lietuvos valdytą Klaipėdos uosto dalį, bet Berlynas, tą pretenzija kategoriškai atmėdamas, 1940 rugpiūčio 27 d. vienašališkai likvidavo Klaipėdos Uosto Bendrovę. Pasibaigė ir mano tos bendrovės direktoriaus pareigos. Atsidūriau gatvėje be darbo ir uždarbio.

Po Klaipėdos Krasto gubernatūros sugriuvimo dabar teko pergyventi dar ir Klaipėdoje likusios Lietuvos ekonominės liekanos suardymą - dvi fazes Lietuvos istorijos ^{tragiško} tarpenio, iš kurio lietuviams stiprybės semtis kažin ar kada bus imanoma...

Prasidėjo mano gyvenimo nauja eiga, nusitęsusi iki 1944 m. Tapau vienu iš daugelio tūkstančių iš savo tėviškes išvietintų klajoklių - tik savo rūšies: niekad neprivalėjau įsiskoti kitų prieglaudos dypukų stovyklose Vakaruose.

Klaipėdos Uosto Bendrovės vokiško dalininko uzklaustas, ar aš pasiryžęs keltis į rusų okupuotą Lietuvą, atsakiau: jokių būdu. Visai netikėtai po kelių dienų iš Vokietijos Susisiekimo Ministerijos ^{susilaukiau} telegrafiska kvietimą prisistatyti kitokiai tarnybai užimti (zwecks anderer Verwendung).

Jau 1940 rugsėjo mėnesį pradėjau tarnauti Potsdame Vandens Kelių Administracijos Direkcijoje kaip pagelbinis decermentas komisaro, prižiūrinčio susisiekimą vandens keliais tarp Oderio ir Elbės upių.

Taciau toji - į paaugštinimą panasi - tarnyba galėjo būti tik laikinė. Mano viršininkai gerai žinojo mano praeitį, ypač ir faktą, kad buvau, pagal anos Lietuvos-Vokietijos 1939 kovo 22 d. sutarties numatytas taisykles, optavęs už Lietuvos pilietybę. Buvo aišku, jog karo paslaptimis dvelkiančioj tarnyboj svetimsalis anksčiau ar vėliau bus pastatytas prieš kritiską klausimą, kaip apsispręsti dėl pilietybės. Pavojus būti mobilizuojamam "Naujajai Europai" ikurti buvo rimtas. Britams suinteresuojinant Potsdamo miesto bombardavimą, aktualus ir nuolat nervirantis buvo ir pavojus pačiai gyvybei. Apie šeimos atkėlimą į Potsdamą negalėjo būti nė kalbos.

Bet 1941 birželio 22 d. i Rytus prieš Sovietų Sąjungą staiga išsiplėtęs karas praverė galimybę grįžti - dabar vokiečių okupuotą - Lietuvon. Gavau iš savo laiku iš Klaipėdos į Šiaulius nusikėlusio Prekybos Instituto kvietimą tėti jame prekybines teises dėstydam, pertraukta po Klaipėdos Uosto Bendrovės likvidavimo. Jau lapkričio mėn. su šeima išsikėlėm į Šiaulius, patenkinti, kad tokiu laimingu būdu galėjom išsinarplioti iš keblios padėties karingos Prūsijos centre.

Taciau tolimesni karo įvykiai, deja, parodė, jog savo išsikėlimu į Lietuvą tik bėgom nuo vokiško vilko, kad užbėgtumėm ant rusiškos meškos.

1944 m. vasarą Raudonoji Armija nesulaikomai artinosi prie Lietuvos sienų. Norėdami išvengti jos "globos" ir Sibiro kancijų (kurias mano brolis Adomas su sūnumi Tautvydu jau kentė nuo 1941 metų) turėjom įsiskoti būdu, kaip laiku apleisti Lietuvą ir rasti saugumo Vakaruose.

Mano žmonos daniska kilmė padėjo mums surasti gerą išėjimą: ji gavo iš Danijos pasiuntinybės Berlyne leidimą grįžti su visa savo šeima savo tėviškėn. Tuo leidimu mums pavyko rugpiučio 8 d. ties Nemerzate, arti mano gimtinės, peržengti sieną ir tada jau evakuota Klaipėdos Krasta ir Klaipėdos uoste ilpti ir paskutinį laivą, besiruošiantį, plaukti per Kursių Mares ir Kranto kurortą pietiniame Neringos gale, ir Karaliaučiuje sėsti ir greitąjį traukinį, kuris mus per naktį nuvežė tiesiai į Berlyną per Pomeranijos platumas, kurias rusai jau ėmė grėsmingai apsupti. (Ten mano sesuo su savo vyru, bebėgdami nuo jų, buvo pagauti ir priversti grįžti į Klaipėdą, kur juodu ir mirė, kelis metus išgyvenę dideliame skurde.)

Berlyne veltui bandėme gauti vokišką išvažiavimo vizą. Pasiryžom ir be jos važiuoti į Warnemündės uostą, pasitikėdami daru ir vokiečių pasienio policininkų pasigailėjimu. Neapsirikome; aiškiai pastebėję, jog mano žmona nėščia, jai su dukterim ir sūnum leido ilpti į Danijon vykiantį keltą, o man patarė palaukti, kol keltas jau pradės judėti. Laimingai ir jį išokas, policininkams "nematant", taip ir aš patekau Danijon.

+

Danijoje išgyvenom iki 1952 metų galc. Per pirmuosius metus žmonai teko būti vienintelė visos šeimos maitintojai. (Buvom jau penki, antram sūnui išvydus pasaulį XI 14.) Danai man pačiam leido gyventi ju krašte, bet ne ir uždarbiauti.

Tuo tarpu Daniją užplūdo tūkstančiai pabėgėlių iš rusų okupuotų kraštų, jų tarpe buvo ir daug lietuvių. Galėjau visą savo laiką pašvesti ju pastangoms laikinai išikurti jiems svetimame krašte, kol atsiras galimybių išsikelti į kitus, pastovesnes gyvenimo sąlygas žadancius, kraštus. Žmona, kiek jai laikas ir jėgos leido, visada buvo nuoširdi talkininkė, lyg lietuviai, praradę savo tėviškę, būtų jos pačios tautiečiai.

Šitą pabėgėlišką laikotarpį galėjau pertraukti du kartu: vieną kartą, kai Vokietijoje suradau 1946/47 m. tarybą JAV-ių okupacines armijos civilinėj cenzūroj kaip cenzorius, ir antrą kartą, kai 1951/52 m. Lietuvos Išlaisvinimo Komitete buvau kviečiamas į Vykdomoj Taryboj, išikūrusioj Vokietijoje, atstovauti Mazajai Lietuvai ir rūpintis jos lietuvių politiniais ir organizaciniais reikalais.

1948 m. pradžioje Čekoslovakijoje išigalėjo komunistai. Įvykis sukrėtė visą Vakarų Europą, ypatingai kaip tik ir Daniją. Buvo prisibijota, kad komunistus diriguojanciu sovietų veržimasis link Vakarų gali baigtis karu ir sugriauti vos atgautą saugumą. Metus vėliau prasidėjo visų tautybių dypukų masinis kelimasis iš Vakarų Europos ir kitus kraštus, kuris neisvengiamai pa-

lietė ir komitetą sudaranti grupių narių padėti Vokietijoje. Neliko kitos išeities mano šeimai kaip isijungti į ilgas emigrantų eiles. 1952 m. prieš pat Kalėdas išlipom iš laivo Naujorko uoste.

Gyvenimo sąlygos Amerikoje taip susiklostė, kad ir emigracijoje mano tėviškės reikalai liko nuolatinis mano rūpestis ir, lyg kokios predestinacijos itaigojamas, lėmė mano darbuotės pobūdį per sekantį trisdešimtmetį. Isijungiau į idėjinę kovą už nepriklausomą Lietuvos valstybės atstatymą ir Maz. Lietuvos sujungimą su ja.

Ilgiau negu dešimtmetį buvau Lietuvos Laisvės Komiteto narys ir kartu vienas iš Lietuvos atstovų Pavergtų Europos Tautų Seime. Isisteigus 1954 m. Toronte Maz. Lietuvos Rezistenciniam Sąjūdžiui, buvau išrinktas jo pirminiu kuriuo likau iki savo atsistatydinimo 1983 m. VILKui persikėlus iš Vokietijos į JAV-ą ir sąjūdžiui tapus viena iš ji sudaranti grupių, teko, komiteto rėmuose, rūpintis Lietuvą liečiančiais politiniais reikalais.

Iš Laisvės Komiteto pasitraukiau, 1964 m. gavęs iš Augustanos Kolegijos Pietų Dakotoje kvietimą būti vokiečių kalbos profesorium, tuomet grįždamas į akademinę darbuotę, pertrauktą prieš dvidešimt metų Šiauliuose. Akademiškas profesijas susikūrė ir kiti mano šeimos nariai: žmona kolegijoje išigijo bakalareato laipsnį ir prancūzų bei vokiečių kalbų mokytojos cenzą, mokytojavimu ji sėkmingai užsiima ir šiandien; visi trys vaikai, lanke ir baigė auktuosius mokslus (Cornell, Columbia, Princeton), jau seniai surado, kiekvieno savo srityje, atitinkamą užsiėmimą.

As pats nuo 1973 m. esu pensininkas. Turiu laiko ir ramybės dažnai pažvelgti atgal ir apsidairyti dabartinėje savo gyvenamoje padėtyje.

Lebai man gaila, kad vaikai negali savo išauklėjimą ir sugebėjimus pasvesti tėvo nelaimingos tėviškės laui pačioje jos žemėje. Susvelninti šį sieksumą gali bent kiek tikta paguoda, jog šis lydi ne vieną ilgą amžių atsikūsi tautietį, išvietintą žiaurių svetimų jėgų iš savo krašto.

Augustanos Kolegija, dabartinė mano intelektualinės būsenos atrama, yra sena, 1835 m. skandinavų įsteigta mokslo institucija, kurioje vis dar puoseliamos senos ^{norvegų} tradicijos, pvz. 1814 m. Gegužės 17-to Sūkakties metinės apeigos - mūsų 1918 m. Vasario 16-tos ekvivalentas. Betgi pačioje Dakotoje mūsų amais kaimynais yra senų indėnų gentys, kurių likimas daugeliu atžvilgių yra panašus į tą, kurį per šimtmečius turėjo kęsti Maz. Lietuvos lietuviai.

Nėra, matyt, pasaulis nei toks didelis, nei toks margas, kad žmogaus prisiršimas prie igimtos tautybės iš vienos pusės, ir, iš kitos, bandymas ją jį ir priešpaua sunaikinti nebūtų užtinkamas kiekviename šios žemės rutulio kontinente. Vienu laisvės laimė, kitu vergovės vargas yra, atrodo, žmogaus buičiamžini, neatskiriami dvynučiai...